

גבולות האשר

שרה מלוביצקי

מזג האוויר היה נעים. קרני שמש שלחו אור וחמימות בלי להגזים במינון, ציפורים צייצו בקול, נשים עם עגלות ועוללים הלכו בנחת, הכל היה נראה כמו ציור.

כשהסגנית אמרה לי שיום החופש שלי יהיה השנה ביום שני, לא אהבתי את הרעיון. שש שנים שיום החופש שלי הוא ביום חמישי. זה נוח כל כך. ביום חמישי בערב הבית כבר מוכן לשבת, כולל מפה פרושה על השולחן בסלון.

"אין מה לעשות, פנינה. כולן רוצות את יום חמישי כיום חופשי, חייבים לגוון".

"בסדר", גנחתי. הייתי מודעת לכך שיום חמישי הוא היום הנחשק בחדר המורות ליום חופשי. "אבל למה שני? הייתי מעדיפה את שלישי".

"איזו עדיפות יש לשלישי על שני?" תמהה הסגנית.

"על שני לא נאמר כי טוב, וביום שלישי נאמר פעמיים כי טוב".

הסגנית הביטה בי במבט בוחן. לא הייתי אישה כזו. אני מחנכת בכיתה ג' המבצעת את תפקידה באחריות ובמסירות, חמה לילדות, עם הספקים מצוינים. מה לי ולחשובי היום החופשי לפי ה'כי טוב' הנאמר בו?

"פנינה, אם יום שני לא מתאים לך בשום אופן, תגידי. אבל רק מסיבות הגיוניות".

אט אט התרגלתי ליום החופשי שלי ואהבתי אותו. יום רגוע. ריחוקו משבת נתן לי שלוה מסוימת. לא הייתי נתונה בו למרוץ. מצאתי את עצמי לעיתים קוראת ספר כמעט עד ששבו הילדים, יוצאת למסע קניות, מעמידה מרקים ומקפיאה, ועוד - לפי מצב רוחי וכוחי.

ושבת? הספקנו להיכנס לשבת. אפרים עזר יותר, לקח על עצמו את שטיפת הכלים אחרי סיום הבישולים, וגם התחיל להעמיד באופן קבוע את הטשולנט, דבר שהיה עושה בקביעות כבחור בבית הוריו.

היום, ליום החופשי יש מטרה. היום, אחרי השקיעה, יתחיל יום ההולדת של אפרים. הוא לא דיבר על כך מילה, אבל ידעתי היטב שאירוע יפה, מסיבה מושקעת עם הילדים, יעשו לו טוב.

אתמול בערב הכינה שני עוגת גבינה מביסקוויטים ושמנת, והבטחתי לקנות בלונים צבעוניים, אותם ינפחו הקטנים אחרי צהריים. הכנו תפריט לארוחה חלבית טעימה. יוסי אמר שאכין פסטה ברוטב אדום, שימי אמר שהכי טוב עם שמנת ופטריית

כי את זה אבא מאוד אוהב, ונעמי אמרה שעדיף שנכין מרק בצל עם המון גבינה צהובה כמו שאבא אוהב; ואני הבטחתי להם שאכין גם וגם.

הם יודעים היטב, הילדים, מה אפרים אוהב. אפרים הוא אבא טוב ומסור מאין כמוהו, והילדים שמחים להפתיע אותו.

ואני? גם אני שמחה! עובדה. פיניתי את היום החופשי שלי כדי לצאת מהבית בבוקר הזה, עם השמש הנעימה והמאירה והציפורים המציצות, כדי לקנות לו מתנה ממני ומהילדים לכבוד יום ההולדת. התלבטתי בין נגן מעולה עם הקלטה לבין קופסת טבק מכסף. כבר הייתה לו אחת כזו. היא נעלמה יום אחד ולא נמצאה.

לא מיהרתי להחליט. השמש הייתה נעימה, וההליכה ברחוב בלי עצירה בחנויות נתנה לי אוויר. מי אמר שיום חופשי נועד רק להספקים? שיטוט נעים ברחוב של בוקר, מבחינתי, הוא מטרה חשובה ומספקת.

חלומות שמתגשמים הם לפעמים דוקרים ומציקים.

כמו חלום יום ההולדת. כמה ביקשתי בילדות לחגוג מסיבת יום הולדת. לא לאבא או לאמא, חלילה. לא עלה אפילו על דעתי. אבל לפחות יום הולדת לעצמי, או לאחת מאחיותיי, אבל בכל פעם אמא הייתה מסרבת. "יום הולדת זו חגיגה שייסד פרעה". לא עזרו התחנונים והרשימות הארוכות שכללו טיפוסים מהוגנים וראויים מפרעה, שכן חוגגים יום הולדת.

פעם אזרתי עוז והלכתי לבקש מאבא עצמו. לפני שצילי חגגה עשור, רציתי מאוד לעשות מסיבת הפתעה עם בלונים וחושך ושירה למול פניה המופתעות. מסיבה מהסוג שהיו חברותיי

מתארות בערגה. אבל אבא אמר שיום הולדת הוא יום של חשבון נפש, האם בשנה שחלפה הצדקתי את קיומי. "נתתי סיבה מספקת לריבונו של עולם לתת לי שנת חיים נוספת?" הוא שאל, אינו מוצא את הקשר בין מסיבה ובלונים לחשבון הנפש הנוקב הזה.

הלכתי לחדרי והבטחתי לעצמי שיום יבוא ואני אהיה אמא, ואני אשכנע אז את האבא בבית שלי שיום הולדת לילדים הוא דבר נהדר, ולא סותר חשבון נפש בכלל. בכל שנה אחגוג לכל ילדיי מסיבות יום הולדת הדורות.

לא הייתי צריכה לשכנע. אפרים תפס את תאריך יום ההולדת כהזדמנות לתת, להביע קשר, ובכלל - לחגוג. הוא שמח עם מסיבות כאלו לילדים, וגם לו עצמו, ובכל שנה דאג ביום הולדתי להפתעה מעניינת.

אף פעם הוא לא דיבר על חשבון הנפש ההולם את התאריך.

הוא כן היה אומר לילדים שביום הזה לא רק אנחנו מביאים מתנות. גם הקדוש ברוך הוא שולח אז הפתעות, צריך רק לבקש. "אני היום יְלֵדְתִּיךָ - שאל ממני ואתנה". תבקשו מהשם מתנת יום הולדת, אמר לילדים וגם לי ולעצמו.

נהיה לי חם. השמש הזו, שאך לפני כמה דקות הייתה נעימה וחמימה, הפכה למעיקה.

נכנסתי לחנות מוצרי החשמל. אין שום עניין להמשיך לטייל ברחוב תחת שמש קופחת. אם המחשבות הופכות מציקות - מוטב לקטוע אותן.

"אני רוצה נגן", אמרתי למוכרת שליד הקופה. "עם אפשרות הקלטה, אבל סוג מעולה. יש לך משהו להציע לי?"

"כן", היא חייכה ולא הסירה את מבטה מפניי. "תגידי, לא קוראים לך במקרה צילי ברגר?"

"לא", חייכתי חזרה. "צילי היא אחותי הגדולה ואנחנו באמת דומות מאוד".

"גם להיות דומה לצילי זו מחמאה. היא אישה מיוחדת. ובעלה, בלי עין הרע, איש חינוך אמיתי. הוא היה משגיח של הבן שלי בישיבה ופשוט העלה אותו על דרך המלך. בעלי אומר שהוא דגם לאיש חינוך אמיתי שיראתו קודמת לחכמתו".

חייכתי ורציתי להמשיך עם הנגן. אבל המוכרת כבר עסקה במשפחולוגיה. "רגע, אז המשפחה שלך היא שלזינגר? הגיס של מוישה ברגר הוא שלזינגר, שהוא ראש הכולל של חתני".

"לא", התעקשתי להמשיך לחייך. "מדובר באחות אחרת שלי. המשפחה שלי היא זילברמן".

"לא מכירה", אמרה המוכרת וסוף סוף פנתה להביא לי נגן. "אבל אם את בת של פרידברג, בטוח שגם בעלך הוא משהו משהו".

הצוואר שלי היה תפוס והציק לי מאוד.

”אל תלכי מחר לעבודה“, יעץ לי אפרים.

”צוואר תפוס הוא לא סיבה“, חשקתי שפתיים בכאב. הצוואר הציק, וכל סיבוב של הראש הורגש היטב.

”אז מה כן סיבה?“ תמה אפרים.

”חום גבוה, דלקת חמורה, ילד חולה. מורה אינה מזכירה, שיכולה להרשות לעצמה להיעדר מהעבודה. כיתה שלמה תלויה בי“. לא יודעת מה בער לי כל כך להסביר לו תמיד על מוסר העבודה המתחייב במלאכת החינוך. מוסר עבודה אותו קיבלתי מינקות.

”אם ככה, למה כשיש חום גבוה - כן נשארים בבית?“ התמקח אפרים. ”מורה תיקח אקמול או נורופן, תתעלה מעל כאב

הראש או הגרון, ותלך ללמד את תלמידותיה. היא אינה מזכירה. היא מורה".

"נו, באמת... חשתי קצת מטופשת, "ברור שכשיש חום אי אפשר ללמד".

"לי ברור שגם עם צוואר תפוס נשארים בבית. לכי לרופא, תגידי לו על הצוואר התפוס ונראה אם ירשום לך אישור מחלה".

"הוא ירשום", השתדלתי לא להישמע זועפת, "אבל אני לא ארשה לעצמי להשתמש בזה". הצוואר הציק לי ממש, גם הוא כנראה לא רווה נחת מהשיח הזה. כבשתי אנחה בכוח. אי אפשר גם להיאנח וגם להתעקש ללכת לעבודה.

"למה?" התעניין אפרים, ואני ראיתי שהוא מתעקש לא רק בגלל הדאגה לצוואר. "אם הרופא סבור שצוואר תפוס זו סיבה לנוח בבית, גם אז את חושבת שזה לא מוסרי?"

"רופאים רושמים במהירות אישורי מחלה", עניתי לו תוך כדי ששלפתי מהמקרר שקית גזרים. "לפעמים גם בלי סיבה מספקת. מורות רבות מביאות אישורי מחלה, לפעמים עם חיסורים שאין בינם לבין סיבה בריאותית כל קשר. גם לי היה נוח להישאר מחר בבית, לנוח, לארגן שבת בניחותא. אבל אני מרגישה שהכאב הוא עוד לא ברמה כזו שאינה מאפשרת לי בשום אופן לצאת ללמד".

פרשתי שקית ניילון גדולה על השולחן, התיישבתי והתחלתי לקלף את הגזרים. צוואר תפוס הוא תענוג מפוקפק תמיד, ובערב שבת בוודאי. מחר אשוב מבית הספר בשתיים עשרה וחצי, ואפילו אם עד אז יעבור הכאב המציק בצוואר - יהיה זה מאוחר מכדי להתחיל להעמיד את השבת.

"מסתבר שהרבה מורות, מחנכות בעם ישראל, כן מרשות לעצמן להחסיר לפעמים", נשען אפרים על המשקוף במטבח. "לא רק כשהחום שלהן מאיים לשבור את המדחום, ולא רק אם הן שברו יד או רגל. גם כשהן אינן חשות בטוב באופן לא דרמטי - הן נשאות בבית, ולתלמידות שלהן לא קורה כלום. יום שישי הוא יום קצר, את בטוחה שאת לא יכולה להחסיר?"

"דווקא לכן". המשכתי לקלף את הגזרים, מתעלמת לחלוטין מתחושותיי. "אם זה יום קצר, אעבור אותו בקלות. יש הרבה דרכים לתפוס את עבודת החינוך וההוראה. זה לא משהו שאפשר תמיד לתרגם למילים. אני מרגישה שהמקום של המחנך הוא בכיתה, אלא אם כן מדובר באילוץ חד משמעי. זו לא תחושה חולפת, זו הסתכלות שקיבלתי. ככה אמא שלי נהגה, כך אבא שלי הורה לה לנהוג, כך נוהגות אחיות שלי וכך נכון לנהוג".

"אם הם נוהגים ככה, אז מיותר בכלל להוסיף שכך נכון לנהוג", לא התאפק אפרים.

הוא יצא מהמטבח ואני קמתי לשטוף את הגזרים הקלופים ולחתוך אותם לפרוסות דקות. עוד רגע אשחים מעט סוכר ואשפוך את החתיכות לסיר עם מעט מיץ תפוזים, שתהפוכנה לציממס לליל שבת.

הצוואר דקר בעוז, מזכיר לי בכל תזוזה כי הוא תפוס. וכואב.

אפרים דואג לי, ואני - במקום לשמוח - מתווכחת וחשה ברע.

ניגשתי למקפיא להוציא מגש עופות להפשרה, והצוואר - כמו קֶשֶׁר קֶשֶׁר עם אפרים - רק דקר בעוז, אינו מאפשר התעלמות ממנו.

אפרים שוב היה בפתח המטבח.

"אני מבין שאין לי הבנה במוסר העבודה המתחייב בבית הספר, אבל לפחות אל תבשלי עכשיו לשבת. לך לישון עכשיו עם כדור אופטלגין ובקבוק חם".

"ומה יהיה עם האוכל לשבת?" לרגעים רציתי לקבל את הצעותיו של אפרים אחת לאחת. להודיע לסגנית כי אני באה מחר, להיכנס למיטה עם משכך כאבים ורק להרפות את שרירי הצוואר הכאובים.

"לא נישאר רעבים", הבטיח אפרים. "אני אקנה מחר כמה סלטים ואכין סלט טונה. תאמיני לא שלא יקרה כלום אם שבת אחת נוותר על המרק. אני אעמיד גם סיר אורז גדול, ונאכל אורז וצימקס שכבר מתבשל, ליד פסטרמה. הילדים ישמחו עם זה מאוד".

שתקתי. לא מסוגלת לסובב את ראשי מאימת הצוואר הכואב, וגם לא רוצה לראות את אפרים, להוט כל כך לראות אותי נחה ולא עובדת קשה, אבל לחלוטין לא מתחיל להבין מה עובר עלי. זה כמו שהוא יציע לי שאשלח השבת את הבנים לבית הכנסת בבגדי חול.

"זה כבר לא מוסר עבודה", המשיך אפרים, מעודד משתיקתי. "תאמיני לי, שגם בית הספר זה לא מוסר ולא עבודה. אין לי מושג למה בדיוק זה ככה, אבל אם את לא עושה ועושה ועושה - את לא מרגישה מספיק שווה כדי לחיות. במקום להבין את זה, ולהתחיל ללמוד לחיות כמו שצריך, את מספקת לעצמך ולי הסברים משפחתיים עתיקי יומין על מה שמורה חייבת".

הטלפון צלצל בדיוק בזמן. אפרים ענה, ותוך רגע קולו הפך שמח. "מה נשמע, אמא?"

כשאפרים דיבר עם אימו תמיד היה קולו מלא חיים.

"את מלאך משמים, אמא", קולו התרומם בהתלהבות. "פנינה עם צוואר תפוס, וההזמנה הזו באה בדיוק בזמן".

הכנסתי את העוף חזרה למקפיא. אימו של אפרים הזמינה אותנו לשבת. חסל סדר בישולים והתארגנות לשבת.

הקלה פשטה בי ונגעה אפילו בצוואר התפוס.

שבת אצל הוריו של אפרים הייתה משהו נעים ומשחרר, אפילו הצוואר התפוס הרגיש זאת.

”פנינה”, הסגנית הייתה על הקו שעה שאני מיקמתי את הבקבוק החם - שאפרים מילא והביא לי - על הצוואר. ”הכל בסדר?”

סוף סוף נכנסתי למיטה, אחרי הזמנתה של אימו של אפרים לשבת. מה שנשאר לי עכשיו זה רק יום המחר, ארבע שעות הוראה בסך הכל, ואני קיוויתי שמחר אקום כשאני מרגישה טוב יותר. הוויכוח הפך טעון מדי. לא יכולתי כבר לסגת ולהסכים עם אפרים.

עכשיו הייתה הסגנית על הקו. אפרים עמד לידי, מאזין. בהלה קטנה ניתרה בתוכי. אולי התקשר אפרים לסגנית ואמר לה כי אני חשה בטוב? מבייש יותר מזה לא יכול להיות; אפרים, לפעמים, כשהוא חמוש ברצון טוב, עלול לשכוח את גבול הנימוס.

"פנינה", חזרה הסגנית ושאלה שוב, "הכל בסדר?"

"ברוך השם", לקחתי אוויר וניסיתי ללמוד את מטרת השיחה. לא בכל ליל שישי מתקשרת הסגנית כדי לדרוש בשלומי.

"יופי, אז תקשיבי, מחר בעזרת השם בשעתיים הראשונות תהיה בכיתות ג' תוכנית הפעלה מטעם משרד הבריאות על תזונה נכונה. מגיעה מפעילה מצוינת, עם הקרנה ופעילויות תואמות גיל. זה יהיה באולם הכחול, ואחרי השעתיים האלו נשארו לך ללמד פחות משעתיים מלאכה".

"הו", תפסתי את ההזדמנות בשתי ידיים, "זה פשוט נס משמים. אני עם צוואר תפוס, ואם ממילא חצי מהיום תהיה פעילות באולם, ואחר כך רק שיעורי מלאכה - אז ההתלבטות שלי ממש הוכרעה משמים".

הסגנית פחות נטתה לראות בתוכנית הזו משהו שמימי.

"מתי נתפס לך הצוואר?" שאלה בחוסר אמון, "רק דקה קודם שאלתי אותך מה שלומך, ולא אמרת כלום".

"אני לא אוהבת להתבכיין סתם, וכל עוד חשבתי שמדובר ביום לימודים רגיל, לא רציתי להחסיר. אבל אם מדובר על יום מקוצר, אני חושבת בהחלט שהחיסור שלי מוצדק".

"אני לא יודעת מה לומר לך, פנינה", אמרה הסגנית, ודווקא עשה רושם שהיא יודעת היטב מה היא רוצה לומר. "המנהלת אמרה פעם שחיסור צודק הוא רק בתנאי שהצדק שלו אבסולוטי. אם חשבת שאת מסוגלת לבוא ללמד, בבקשה תחשבי את זה גם על יום פעילות. דיברנו מספיק על המשמעות החיובית החינוכית שיש למחנכת דווקא בימים לא שגרתיים.

ביום שישי תמיד קשה להגיע, ואם יש בבית עוד הרבה עבודה - אז הצוואר נתפס רק מהמתח. כשצוואר תפוס באמת וכואב מאוד - לא מגיעים גם ביום לימוד חשוב.

"לא אוהבת את הניצול הזה. הנה בתיה, המורה של ג2, ביקשה מזמן את היום הזה חופשי, בגלל שבת התאחדות. אבל היא דיברה ישר, לכן סידרנו את הפעילות הזו ליום שישי בדווקא, ובשיעור מלאכה תיכנס אליהן הסייעת של כיתה ב'. אבל להתחיל עכשיו להיזכר שהצוואר תפוס, בעוד שבתחילת השיחה היית נשמעת בריאה ושלמה - זה לא הכי, איך נקרא לזה? לא סובל מעודף מוסר עבודה".

דמעות עמדו בעיניי. הבקבוק החם שטרם הצטנן היה שעון על הצוואר התפוס, משחה להקלה על שרירים תפוסים תלתה ריח חריף בחלל החדר. חבל שהסגנית לא יכולה להריח דרך הטלפון את ריח המשחה. אפרים עמד בצד ומיין ערמות עיתונים שגדשו את המגירה. הוא אמנם לא שמע את הסגנית, אבל קל היה להבין מה היא אומרת, רק מלשמוע את תגובתי.

"בסדר", אמרתי אחרי שתיקה קלה, מקווה שהסגנית לא שומעת בטון את הבכי שמאיים לפרוץ לי. הנה שכרה של אישה עם מוסר עבודה. קודם, בשיחה עם אפרים, השמטתי את שמה של בתיה מטעמי לשון הרע. אבל היא הייתה דוגמה וסמל בשבילי איך ניתן לשים הכל תחת הכותרת של אישור מחלה או צורך דחוף. היא אף פעם לא חשה לא בטוב, אבל חסרה לא מעט, איחורה והשתחררה. היו לה שיטות אמנותיות ממש כיצד להתחמק מעבודה. והנה, בסופו של דבר, הסגנית מביאה לי אותה כדוגמה ליושר, ואני יוצאת לא בסדר.

והכי גרוע שאפרים כנראה צדק.

ריקי, אשתו של בנימין אחי, תמיד אומרת לנו: "מספיק עם השטויות הללו! טבע משפחתי שהפך לקדוש. קדושים מעונים בונים לעצמם מצבה מזהב. אף אחד לא באמת מעריך את המסירות הקדושה הזו ולפעמים אין בה גם טעם".

הנה ההוכחה שהיא צודקת.

כשריקי דיברה הייתה למילותיה עוצמה, לא פחות מאשר למילים שלנו. היא ידעה את אשר לפניה, וכבר עשר שנים עובדת בפיקוח של משרד החינוך על הגנים. בנימין היה ר"מ בישיבה לצעירים, משרה נחשקת מאוד שחמיו, אביה של ריקי, סידר לו. אביה של ריקי היה מראשי הישיבה, ויד ורגל היו לו בחלוקת המשרות.

אולי לכן יכלה ריקי לומר את מילותיה בגאון. המשכנו עם צורת העבודה שלנו בלי להתחשב בהן, אבל מילותיה היו נכבדות ושוות, לא פחות משלנו. כשאפרים דיבר - רגזתי. הרגשתי שהוא לא מבין. ואני חייבת להחזיק את שיירי ההבנה שקיבלתי בבית אבא ואמא.

"אל תיקחי ללב", אמר לי אפרים בסיום השיחה, אינו מודע למחשבותיי. "זה התפקיד של מנהלים, לחשוד ולהיות בטוחים שהעובדים שלהם לא מספיק מסורים. חוץ מזה שיש אנשים שעובדים בלעשות רושם. נכון שלפעמים זה מצליח להם, אבל בטווח הארוך - עדיף לפעמים להפסיד את הרושם ולהיות ישרים באמת".

"למרות..." הוא לא ויתר, "שאני עדיין חושב שצוואר תפוס הוא מחלה לכל דבר. אפילו הסגנית שלך חשבה כמוני. היא לא העלתה בדעתה שיכול להיות שאת באמת סובלת מזה

ולא התקשרת להגיד שאת לא מגיעה. היא לא מכירה יְשׁוּרוֹת אמיתית כמו שלך".

"אבל את ישרה באמת", הוא חתם את הנושא, בוחן את סבר פני. אפרים רצה בכל מאודו שאהיה מרוצה.

הפעם כבר יצאו הדמעות מעיניי. לא יודעת אם הצוואר - שלא הפסיק לדקור - דחק אותן החוצה, או רצונו העז של אפרים שאהיה מרוצה.

כי כמו שהוא עצמו אמר ביחס אלי - לא הכרתי ישרות אמיתית כמו שלו. אבל לא תמיד זה סיפק אותי.

עד שהגענו לדלת ביתם של הוריו של אפרים - הצוואר עוד דקר, אבל כשסיימתי את מנת הקוגל של יום שישי, גיליתי שהצוואר נרגע.

אימו של אפרים פתחה את המקרר והראתה בגאווה את מה שממתין לנו השבת. "לא להתמלא עכשיו רק מהקוגל", הזהירה אותנו בחצי איום. "הכנתי עוגת שמנת שמסוכנת לדיאטה, סוג חדש של סלט חצילים, את הסלטים הרגילים, ופשטידת קומות של כרובית וברוקולי שחיה של שמוליק נתנה לי את המתכון. אבא קנה פיצוחים ופופקורן לליל שבת, ויש גם גלידה טובה במקפיא. אתם תהיו חייבים לסיים הכל".

"בקיצור", אמר אפרים, מרוצה כל כולו, "עונג שבת אמיתי".

"שלום לאורחים!" אביו של אפרים יצא מחדרו, זורח. "אילו אורחים חשובים! סבתא הכינה לנו אוכל נהדר, אבל בגלל

שאני כל כך שמחתי שאתם באים, אז חוץ מהטשולנט שהתפקיד שלי להכין אותו, ומסלט המטבוחה הקבוע שלי, הכנתי הפתעות של סבים".

הוא שלף שקית ובתוכה ממתקים ענקיים מעניינים. מזרקים דחוסים בקרם שוקולד, ליצנים עשויים ממרשמלו, ועוד.

הילדים עצרו נשימה. "יש!!!" קראו בקול.

נשכתי את שפתיי. המילה 'יש' רחובית ולא מתאימה. אמנם היום היא התאזרחה יותר ויותר, אבל כמו שאבא נוהג לומר: הרוב קובע רק אצל השוטים.

"לא מרובכם בחר בכם השם, כי אתם המעט", היה אבא אומר כל אימת שהיינו מבקשים או עושים משהו ומנסים למצוא לו צידוק בדמות הרוב. "יהודים אף פעם לא בדקו את מעשיהם לפי מה שהרבה עושים, אלא לפי מה שאחד קובע ורצוי לפניו. רק לפי רצון השם".

חמי זרח מנחת. "אבל לא מקבלים את זה בחינם. הכנתי לכם חידות על פרשת השבוע, וכל מי שידע תשובות לחידות - יקבל ממתק שהוא בוחר".

"זה לא הוגן", מחה אפרים, ספק בצחוק ספק ברצינות. "מה אני אשם שאני לא ילד?"

"שלי אתה ילד", הרעים חמי בקולו. "חישבתי אותך בהחלט, ואפילו את אמא שלכם", קרץ לעבר הנכדים.

משהו נעים ונינוח עמד באוויר. ניחוח מופלא של מרק עוף שרק אימו של אפרים מצליחה לייצר. היא שמה בו את כל העלים הירוקים הנמכרים בחנות הירקות, יחד עם כמות גדולה של

עצמות עוף ובקר, ומעמידה אותו ביום שישי מוקדם בבוקר. עד לסעודה המרק מקבל טעם מיוחד, ועוד לפני כניסת שבת הבית מתמלא בריח מופלא שמייצר אווירה שבתית חמימה.

הכל היה טוב כל כך. אהבתי לבוא להתארח בשבתות אצל הוריו של אפרים. הם היו הורים נפלאים שנתנו ברוחב לב. אפרים היה קשור אליהם בכל ליבו, ואותי הם העריצו הערצה לא מוגבלת. הם סברו שילדינו חכמים ומבריקים, וציטטו אותם בהתפעלות מבלי לבחון אם מדובר בגאונות של ממש או בסתם שיח ילדים. הם אירחו מכל הלב. אנחנו ילדים שלהם, והם רצו אותנו שמחים ומאושרים. בדרכם שלהם הם עשו הכל כדי לתת לנו את התנאים לכך.

לא הייתה מאושרת מאימו של אפרים כאשר שמעה - לפני תקופה - שאפרים ואני נוסעים לרובע היהודי לשבת לכבוד יום הנישואין. היא מיד הציעה להזמין אליהם את הילדים, ואף רצתה לממן את שכירות הדירה.

"איזה כיף שאתם נוסעים!" אמרה, זורחת. "זו הנחת שלי".

עכשיו, מול הילדים הצועקים בהתרגשות, היה סבר פניה של חמותי מדושן עונג. חמי המשיך: "אבל מה נעשה אם אבא ואמא לא ידעו את הפתרונות לחידות על הפרשה?"

הילדים פרצו בצחוק רועם. הם גם אהבו להגיע לכאן.

מעולם לא נתן חמי שילד יתבייש. הוא היה ממציא חידות שכל דרדק בן שנתיים יכול לענות עליהן. הילדים חשו גאונים בחברתו. גם אפרים היה יושב כמו בעל בעמיו בסעודות עם אביו, ואף אני הייתי חכמה ומוצלחת בעצם היותי. אולי זו הייתה הסיבה שאהבנו כולנו כל כך להגיע לשם.

רק בליל שבת, בסעודה, התברר לי כמה חמקמק האושר הזה. אחרי הסלמון עם מגוון מרשים של סלטים, ואחרי המרק עם הקניידלך והאטריות, כשהמחמאות של אפרים וחמי לחמותי לא מפספסות אף פרט, הגיע תור החידון.

"עכשיו חידות על פרשת השבוע!". הכריז חמי, ושלף את השקית עם הממתקים שעצרו את נשימתם של הילדים.

המזרק עמוס השוקולד, הבובה הצבעונית שהיא בעצם סוכריה אכילה, המרשמלו בצורות - הכל עמד שם על שולחן השבת, ממתין לחידות.

"הי", קראה שני שלי, הערנית, "זה הכשר של חוץ לארץ".

לא יודעת איך נרדמתי על המשמר, אבל היא צדקה. חשקתי שפתיים בדממה. אפרים ואני סיכמנו מזמן שכל מה שסבא וסבתא מגישים - אנחנו אוכלים.

"ברוך השם שההורים שלי שומרי תורה ומצוות ואוהבי השם, ואין חשש איסור בלאכול את מה שהם מגישים", אמר אז אפרים בלא מעט מרמור, כשאמרתי לו את הסיכום.

"מה הבעיה בהכשר של חוץ לארץ?" תמה כעת חמי.

"אמא לא אוהבת את זה", הסבירה שני בטוב טעם ודעת, ואני הסמקתי לגמרי.

"מה שסבא מחלק זה מצוין", אמרתי, ספק לשני, ספק לחמי ולחמותי, וכמעט ודאי שהתכוונתי בעיקר לאפרים.

”זה הכשר מצוין”, אמר חמי, ”כל בורו פארק אוכלת אותו. מה שכל היהודים בבורו פארק אוכלים - טוב גם לנו“, הוא חתם את הדיון ושלף את דף החידות שהכין.

בבית אחר בבני ברק, בזמן הזה, אני לא יודעת מה נושא השיחה, אבל יודעת שלא חידות שטחיות לפרשת שבוע הן חלק מהמרכיבים של הסעודה. שם יש דברי תורה עמוקים, רעיונות 'כבדים', ושולחן שבת מסוג שונה לגמרי מתנהל.

אבא לא מחלק בו ממתקים, ובוודאי שהוא לא אומר שמה שטוב לכל בורו פארק טוב גם לנו.

אולי הוא אומר שלא מרובנו בחר בנו השם, אולי הוא מדגיש שאנחנו מעט. מה שבטוח, שהילדים שלי - העסוקים עכשיו בחידות לפרשה ובטעימת מבחר ממתקי אמריקה - מאושרים כמעט בלי גבול.

”אמא לא תכעס. למה את מפחדת, שני?” שמעתי את אפרים מבעד לערפילי השינה. ”אין לך מה לדאוג. למה שתכעס? המורה אמרה לכעוס? המורה רק ביקשה אישור.”

ערפילי השינה נמלטו ממני. אולי גם הם חששו מפני זעמי.

”אני לא רואה סיבה להסתיר מאמא. חוץ מזה שלאמא מספרים הכל”, שמעתי שוב את אפרים.

נעלתי את נעלי הבית שלי ושחררתי נשימה עמוקה. לפחות אפרים מספיק נאמן וחכם כדי להבהיר לילדים לא להסתיר ממני כלום גם כשהם חוששים, ולכל הפחות אינו מוכן לשיתופי פעולה כאלו.

”עלי”, שמעתי אותו משתמש בביטוי החביב עליו כל כך, ”עלי שיהיה בסדר”.

אל תצאי מהחדר, ציוויתי על עצמי. תתאפסי רגע. שני כנראה צריכה להביא אישור למורה. היא ביקשה מאפרים שייתן לה ולא יספר לי כי היא חוששת ממני. אפרים מסרב להסתיר ממני את דבר האישור, ואינו מבין למה שני חוששת כל כך. עד כאן הערכת המצב שלי. אין פרטים נוספים.

האמת היא שאני מבינה את הרצון של שני להסתיר, וחבל שהיא חשה בנוח לבקש דווקא מאפרים. אין לי מושג על מה האישור, אבל כשמורה מבקשת דבר כזה - זה בעצם עונש. עונש לא מקבלים כשכר על מעשה טוב ולא מדובר בצל"ש. המורה מתכוונת להגיד שיש בעיה עם שני, וזה בהחלט אמור לעורר אצל שני אי נעימות.

אני זוכרת את עצמי בכיתה ז'. נדרשתי להביא אישור שהייתי בין אלו שהפריעו בשיעור אנגלית, וכל כך פחדתי. ללכת לאבא או לאמא ולהגיד להם שהפרעתי למורה? אבא ישאל 'מה עם מורא רבך?' ואמא תגיד 'דרך ארץ קדמה לתורה', ושניהם יחד ייאנחו ויאמרו שזה לא מתאים לבת בבית שלנו. האנחה הזו, שעדיין הייתה רק פוטנציאלית, שיברה את ליבי עד שלא הייתי מסוגלת לגרום לה להתרחש.

ביום רביעי, בו היה שיעור אנגלית הבא, אמרתי לאמא שכוואבת לי הבטן ואני רוצה להישאר בבית. זה לא היה שקר. הבטן פרפרה לי. לראות את אבא ואמא מאוכזבים ומסבירים שהתנהגות כזו אינה מתאימה לבת שלהם - היה כמו סכינים קטנות דוקרות בתוכי.

נשארתי בבית. ביום שישי סיפרה לנו המחנכת שלמורה לאנגלית נולד בן, וממלאת המקום שלה מצפה מאיתנו להתנהגות טובה ובוגרת. מעולם לא שמחתי כך על תינוק של

מורה. הייתי מאושרת ממש. כך פרח לו הצורך באישור, ואני הבטחתי לעצמי להתנהג אצל ממלאת המקום כמו שראוי לבת של המשפחה שלנו. עמדתי בזה בכבוד.

בסיומם של שלושת החודשים של מילוי המקום חזרה המורה לאנגלית. ביום הראשון לשובה - פרפרים השתוללו בבטני, שמא תזכור המורה לאנגלית את האישור ההוא, מלפני שלושה חודשים. אבל המורה רק חייכה חיוך רחב ואמרה שהיא שמחה לשמוע מממלאת המקום שהתנהגנו מצוין ולמדנו היטב.

בסיום השיעור קראה לי המורה אליה. הלב שלי צנח, אבל המורה רק אמרה: "פנינה, אני רוצה לציין אותך לשבח. ממלאת המקום סיפרה לי שאת הצטיינת במיוחד בהתנהגותך. היא התפעלה ממך מאוד! סיפרתי למחנכת והמלצתי לה לתת לך 'ראויה לשבח' בהתנהגות. מי שמצטיינת בהתנהגות אצל ממלאת מקום - זו בהחלט מעלה גדולה מאוד".

בתעודה של סוף השנה קיבלתי בדרך ארץ 'ראויה לשבח'. אבא ואמא שמחו מאוד. "הליכות, זה החלק החשוב", אמר אבא וחיוך הרחיב את פניו. "ראויה לשבח בדרך ארץ - זה החלק הכי משמעותי בתעודה". ואני קרנתי משמחה.

בחוץ שוחח עכשיו אפרים עם שני. "עלי", הוא אמר שוב, "אל תדאגי". ואני התקצפתי בתוכי.

למה אפרים שאנן כל כך? נכון שזה לא נעים לראות הורים מאוכזבים, אבל הנה, אצלי הפחד הזה מהאכזבה הוליד 'ראויה לשבח' בסוף השנה. פחד לפעמים הוא טוב. אנחנו רוצים לגדל פראי אדם שעושים מה שהם רוצים? שידם בכל ויד כל במ? משפחה חייבת להיות מותג לילד. משהו שהוא ירצה לדמות אליו ולהיות ראוי לשייכות שהמשפחה מעניקה לו.

"בסך הכל, לא התחצפת", אמר אפרים, ואבן נגולה מליבי. לפחות העניין שבשלו שני צריכה אישור אינו חוצפה. "אז המורה רצתה שיכינו שיעורי בית בכל שיעור, ואת לא הכנת. לא נורא. אני אומר לך שזה לא נורא. זה סימן שאת חכמה ומצליחה בלימודים גם בלי שיעורי בית. מהיום תכיני, כדי שהמורה לא תתרגז. אבל תאמיני לי שהרבה ילדות היו שמחות להצליח ככה בלי שיעורי בית. בסך הכל, שיעורי בית נותנים כדי שכל הילדות תחזרנה על החומר. ילדות מוכשרות וחכמות כמוך בעצם לא צריכות את זה בכלל, ומכינות את זה רק בגלל שאר הבנות".

בכוח נשארתי בחדר. ילדים צריכים לשמוע את אבא ואמא מדברים בקול שווה. חילוקי דעות הרסניים עבורם. אם אצא עכשיו מהחדר, לא אוכל להנהן אחר מילותיו של אפרים בהסכמה. נכון שחוסר הכנת שיעורי בית זה לא אסון. אבל אם זה הגיע למצב של אישור, מותר לילדה להיות נבוכה קצת.

"את יודעת מה?" סיכם אפרים, "תדברי על זה עם אמא בערב".

דלת החדר נפתחה. "את ערה?" שמח אפרים לגלות אותי יושבת ערנית על המיטה. "יופי. רציתי לדבר איתך. שני צריכה להביא אישור למורה, והיא לחוצה מזה מאוד.

"תאמיני לי שאם זה לא היה אסור, הייתי אומר לשני מה אני חושב על המורות שלהן שמביאות להן כמויות של שיעורי בית עד שהן משניאות עליהן את הלימודים ואת בית הספר. במקום שהמורה תגיד תודה שיש פעמים שהילדה מכינה, ותשמח שהיא מצליחה בלימודים בלי שיעורי בית, היא מציקה לה על הפעמים הבודדות שהיא לא מכינה".

”אפרים”, נאנחתי אנחה גדולה. ”אפרים, ילדה חייבת למלא את החובות של בית הספר.”

”בסדר”, אמר אפרים בלי להתרגש. ”היא חייבת למלא את החובות, אבל בית הספר לא חייב לתת לה כל כך הרבה חובות.”

רציתי להסביר לו כמה הוא טועה, אבל חולשה פשטה בי ולא אפשרה לי להגיד דבר.